

Aylık Suriye Bülteni “Esed Rejimi İsrail’in Sivillere Yönelik Katliamını Kınıyor”

Kasım 2023

Bu rapor, Kasım ayında Suriye’de yaşanan en önemli siyasî ve ekonomik gelişmeler ile güvenlik alanındaki olayları ele almaktadır. Esed rejiminin, İran’ın tutumuna paralel olarak İsrail’in Gazze saldırısı karşısında olayları ve gerginliği tırmandırmama yönünde bir politik tutum izlediği görülmüştür. Esed rejimi, diğer Arap devletleri gibi bölge ülkeleriyle normalleşmeyi arzulamakta ve bu durumdan yararlanmaya çalışmaktadır. Ancak Fransa tarafından Beşşar Esed ve bir takım Suriyeli yetkililer hakkında tutuklama kararının çıkması Esed’in diplomatik normalleşme çabalarını olumsuz etkilemektedir. Diğer yandan açılan bu dava, savaş suçlularını takip konusunda yeni bir hukukî süreci de başlatabilir.

Güvenlik bakımından bakıldığında Gazze’de devam eden savaş, Suriye’deki güvenlik durumunu gölgede bırakmıştır. İsrail, hizmet dışı bırakılan başta Şam ve Halep Havaalanları olmak üzere askerî ve lojistik mevkilere düzenlediği hava saldırılarını yeniden yoğunlaştırmıştır. Ayrıca Suriye’nin doğusunda bulunan Amerikan ordusuna ait üslere İran destekli Şii milisler tarafından gerçekleştirilen saldırılar da artmıştır. Aynı zamanda İran destekli Şii milisler, Suriye’nin güney sınırlarında nüfuzunu arttırmaya ve milislerini bu bölgeye nakletmeye devam etmektedir.

Ekonomik alanda ise bu yılın son çeyreğindeki enflasyon artışı devam etmiş ve %800’e ulaşmıştır. İran Merkez Bankası Başkanı Şam’ı ziyaret etmiştir. Bunun yanında Çin hükümeti, Suriye rejimine iletişim ve güneş enerjisi alanında destek vermeyi planlamaktadır.

Esed’in İsrail’in Sivilleri Öldürmesini Kınaması

Beşşar Esed Suudi Arabistan’ın başkenti Riyad’da düzenlenen Arap zirvesine katılmıştır. Zirvede yaptığı konuşmada İsrail’in Gazze saldırısını kınamıştır. Filistinlilere karşı işlenen cinayetlerin bir an önce durdurulmasını ve acil yardımların Gazze’ye girişine izin verilmesini talep etmiştir. Bu gelişmelere bakıldığında Esed rejiminin Filistin meselesine yönelik tutumu bir yana bırakılırsa, Esed’in Suudi Arabistan ziyareti ve Arap zirvesine katılması rejimin, Arap ve İslam ülkeleriyle olan ilişkilerini pekiştirme ve diplomatik yalnızlığı aşma çabalarını yansıtmaktadır. Esed tarafından atılan bu adım, rejiminin işlediği ve işlemeye devam ettiği insan hakları ihlalleri göz ardı edilme girişimi olarak değerlendirilmiştir.

Beşşar Esed, zirve sırasında Irak, Mısır, İran ve Moritanya devlet başkanlarıyla ikili görüşmeler gerçekleştirmiştir. Filistin halkına karşı yapılan İsrail saldırısını durdurmak, Gazze halkının direncine destek vermek ve Filistin halkının göçe zorlanması politikasına karşı çıkmak için Arap rolünün önemini vurgulamıştır. Esed rejimi, Araplar tarafından saldırılara yönelik yapılan kınamalara dâhil olmaya ve bölgede kendisinin de var olduğuna dikkat çekmeye çalışmıştır.

Diğer yandan İsraili bir yetkilinin Gazze halkına karşı nükleer silah kullanma açıklamalarını da kınamıştır. Güvenlik Konseyinden, İsrail'in saldırgan politikasına son vermesi için acil bir şekilde harekete geçmesini de talep etmiştir. Ayrıca Esed rejimi Başbakanı Hüseyin Arnos, Birleşik Arap Emirlikleri'nde düzenlenen iklim zirvesine katılmıştır. Bu da rejimin uluslararası alana geri dönmek ve kendisine karşı ekonomik yaptırımlar uygulayan ülkelerle yeniden ilişkisini iyileştirmek için uluslararası konferanslara katılma çabalarını yansıtmaktadır. İklim konferansından önce Fransa tarafından Beşşar Esed ve bir takım Suriyeli yetkililer hakkında tutuklama zaptı yayımlanmıştır. Aynı zamanda bu dava, savaş suçlularını takip konusunda yeni bir hukukî süreci başlatabilir ve Esed rejiminin normalleşme çabalarını etkileyebilir.

Suriye muhalefeti cephesinde ise ülke temsilcileri ve bazı uluslararası taraflarla yapılan görüşmelerin temposu artmıştır. Yapılan toplantılarda insanî yönler üzerinde durulmuş ve Avrupa'nın özellikle de eğitim sektörüne verdiği desteğin artırılması talep edilmiştir. Suriyeli Muhaliflerin Yüksek Müzakere Heyeti Başkanı, Amerikan Dışişleri Bakan Yardımcısıyla bir araya gelmiştir. Ayrıca, İstanbul'da bulunan Hollanda Dışişleri Bakanlığı heyetiyle de görüşmüştür. İlaveten, Cenevre'de; Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık, Fransa, Almanya, Hollanda, İsviçre, Avrupa Birliği, Türkiye, İtalya, Danimarka, Kanada ve Mısır temsilcileri ile görüşülmüş, Birleşmiş Milletler temsilcisi Geer Bedersun ile de bir araya gelinmiştir.

Diğer yandan Beşşar Esed, 36 sayılı ve 2023 tarihli bir kararname yayınlarak 16 Kasım 2023 tarihinden önce işlenen suçlar hakkından genel af ilan etmiştir. Ancak bu kararnamenin bu hususta çıkan ilk kararname olmadığı bilinmektedir. Bu tür kararnameler, rejimin bu tarz kararları vermesini talep eden Arap ve Batılı hükümetleri memnun etme bağlamında çıkarılmaktadır. Aynı zamanda rejimin Suriye'deki çatışmaları sona erdirmeyi amaçlayan Arap girişimlerine yönelik siyasî yönelimlerini vurgulamaktadır. Ancak bu tür kararlar rejim tarafından uygulanmamaktadır. Zira rejim hapisanelerinde devrim sırasında tutuklanan 135 bin tutuklu bulunmaktadır.

Gazze Savaşı'nın Suriye'deki Güvenlik Durumuna Etkileri

İsrail'in, Gazze saldırılarının başlangıcından bu yana Suriye'nin değişik mevkiilerini hedef alan saldırı sayısı 23'e ulaşmıştır. Bu saldırıların 9'u Kasım ayı içerisinde Şam kırsalı, Dera ve Humus'a karşı düzenlenmiştir. En son saldırı ise Uluslararası Şam Havaalanını hedef almıştır ve sadece hizmete geçtikten 30 saat sonra tekrar hizmet dışı bırakılmıştır. Diğer yandan Rusya, Tahran'dan gelen İran uçakların Uluslararası Şam ve Halep Havaalanlarına inemedikleri için Hmeymim Askerî Üssüne inmelerine izin vermiştir. İsrail saldırıları ayrıca Mezzeh Askerî Havaalanındaki hava savunma sistemlerini hedef almıştır. Bunun yanında Amerikan ordusu, Deyrizor vilayetinde yer alan İran destekli Şii milislerin üslerini hedef almıştır.

İsrail ve Amerikan saldırıları, işgal altındaki Golan'ı, Dera kırsalındaki meçhul kişilerin hedef alması üzerine karşılık olarak yapılmıştır. Aynı zamanda bu saldırılar İranlı yetkililerin Suriye'ye yönelik hareketlerini engelleme isteğinden kaynaklanmıştır ve Suriye rejimi ile İran'a, İsrail ile savaşa girmeme ve Gazze'de Hamas hareketine destek vermeme konusunda

çaydırıcı mesaj vermeyi amaçlamaktadır. Bu hamle Amerikan üslerini hedef alan İran destekli Şii milislerin saldırılarına bir cevap olmuştur. Zira Kasım ayı içerisinde 17 defa saldırı düzenlenmiştir. Bu hedefler arsında: Tenef üssü, El Ömer Petrol Tesisi, Konoko Gaz Sahası, Rueaylan Üssü ve Şedadi'deki askerî sahalar yer almıştır.

Suriye'nin güneyinde ise İran destekli Şii milisler, İsrail ile sınırı olan Suriye'nin güney bölgelerini kontrol altına almıştır. Ayrıca Deyrizor'dan güney cephesine doğru Iraklı Haşdi Şabi unsurları nakledilmiştir. Bu hamlenin amacı savaşın Gazze'den Lübnan ve Suriye'ye doğru yayılma ihtimali karşısında tedbirleri arttırmaktır. Bunun yanında Esed rejimi, güneyde bir tutuklama hamlesi başlatarak Rusya'ya yakınlıklarıyla bilinen 4 subayı ve diğer askerî unsurları tutuklamıştır. Bu hareketle güneyi Rus varlığından arındırılmış ve yerine Hizbullah ile İran Devrim Muhafızları savaşçılarından oluşan 700 unsur yerleştirmiştir.

Rusya'nın Gazze'deki uluslararası durumdan yararlanma ve Suriye rejimi yararına sahada kazançlar elde etme çabaları çerçevesinde Rus uçakları, aralarında HTŞ ve Ensar el Tevhid grupların karargahları bulunduğu Gab ovası boyunca olan hatlar dâhil İdlib kırsalı ve Hama kırsalına 30 adet hava saldırısı düzenlemiştir. Suriye'deki Rus Uzlaşma Merkezi, İdlib'te yer alan insansız uçak deposunun hedef alındığını iddia etmiştir. Buna karşılık HTŞ, rejim unsurlarına karşı bir operasyon düzenleyerek 30 unsurunu öldürmüştür. Ayrıca Rus uçakları Hama, Humus, Deyrizor ve Rakka kırsalındaki DEAŞ'e karşı 60 adet hava saldırısı düzenlediğini açıklamıştır. Saldırıda örgüt mensuplarından 13'ü öldürülmüştür. DEAŞ ise, Humus'ta 8, Deyrizor'da 7 ve Rakka ve Halep'in güney kırsalında birer operasyon olmak üzere 17 adet operasyon düzenlemiştir. Bu saldırılarda 69'u yönetim kuvvetlerinden olmak üzere 73 kişi öldürülmüştür.

Suriye Geçici Hükümeti Savunma Bakanlığı; Suriye-Türkiye sınırlarının güvenliğini temin etmek, PKK/YPG mensubu teröristlerin Türkiye'ye yönelik sızmalarını engellemek, uyuşturucu ve insan kaçakçılığıyla mücadele etmek için Suriye Milli Ordusu mensubu 3 bin askerî, sınır muhafızları tugayları altında organize etmiştir. Ayrıca İdlib vilayetinde faaliyet gösteren Ulusal Kurtuluş Cephesi sayıları 500 ile 1000 arasında olan küçük birlikleri ve takımları bir araya getirmeye çalışmıştır. Buna göre 14 grup olan grupların sayısı 7'ye indirilecektir. Bu hamle askerî hareketleri koordine etmek, grupların aktivitesini ve savaşçıların performanslarını artırma politikası bağlamında yapılmıştır. Aynı zamanda Kuzey Halep kırsalındaki Muattasım Tümeni, Cebhet Şamiye ve Şehba Topluluğu olmak üzere üç askerî grup, Suriye Milli Ordusu saflarında bir "Birleşik Kuvvet" oluşturduklarını ilan etmiştir.

Bunun yanında Dera vilayetindeki askerî oluşumların temsilcileri, Busra el Şam şehrinin Tafas ilçesinde, Nasip beldesi ve Dera şehrinde taraflar arasında "ortak savunma" anlaşması imzalamak üzere bir araya gelmişlerdir. Görüşmelere Dera vilayetinin eski muhalif liderleri katılmıştır. Anlaşmanın amacı Esed rejimi ve DEAŞ tarafından vilayete karşı oluşan bir güvenlik tehlikesine ve tehdidine karşı koymak, güvenlik ve istikrarı sağlamak, terörle ve uyuşturucu kaçakçılığıyla mücadele etmek, yağma, hırsızlık ve yol kesme eylemlerinin önüne geçmektir.

Suriye'nin doğusunda ise Aşiret Kuvvetleri tarafından doğu Deyrizor kırsalı, beldeleri ve köylerindeki YPG mevkiilerine karşı düzenlenen saldırılar sonucu ölü ve yaralılar meydana gelmiştir. Ayrıca Türk SİHA'ları, Haseke bölgesinde bir dizi hava saldırısı düzenlemiştir. Bu saldırılarda YPG kuvvetlerinden 7 kişi öldürülmüş ve birçoğu yaralanmıştır.

Ekonomik politikaların başarısızlığı ve alternatif arayışları"

Suriye Merkez Bankası, lira değerinin yabancı paralar karşısında değer kaybetmesine engel olamamış ve dolar karşısındaki sabit döviz kurunu 12600'e kadar düşürmüştür. Bu kur fiyatı, nakit bozdurma ve dış havale işlemlerini kapsamaktadır. Buna göre Merkez Bankası bu yılın başından bu yana liranın %300 oranında değerini düşürmüştür. Bu da döviz rezervinin azaldığının, finans kaynağının kurduğunun ve dövizin sonunda devlet kasasına ulaşmasını garanti etmek için kara borsayla mücadele edemediğinin bir delilidir. Merkez Bankasının pazardaki fiyat istikrarını korumak ve alım gücünü arttırmakta başarısız olmasının bir diğer delili ise Suriye'deki enflasyonun 2023 yılının son çeyreğinde %800'a yükselmesidir. Bunun nedenleri arasında rejimin halkına karşı yaptıkları, ülke kaynaklarını ve gücünü askerî mekanizmanın hizmetine vermesi, üretimin felce uğraması, mal rezervinin düşmesi, ham maddelerin bulunamamasının yanı sıra rejime uygulanan yaptırımlar bulunmaktadır.

İran Merkez Bankası Başkanı Muhammed Rıza Farzin'in Şam'a yaptığı ziyarette iki ülke arasındaki ticari değişimlerde mahalli paraların kullanılması, yaptırımlardan kaçmak için iki merkez bankası arasında iletişim kanallarının kurulması kararlaştırılmıştır. Bankacılık ve ticari ilişkiler ile ortak yatırımlarının pekiştirilmesi amacıyla İranlı yetkililer, yakında Suriye'de ilk defa bir İran bankası açma niyetlerinin olduğuna işaret etmiştir. Söz konusu ziyaretin daha önceden Suriye'ye yapılan İranlı yetkililerin ziyaretine benzer bir ziyaret olduğu kabul edilmektedir. Ziyaretin amacı 'direniş eksenini' vurgulamak, Esed rejiminin çökmesine ve düşmesine engel olmak, Suriye'ye kazanç, ayrıcalık ve yatırım kazandırmaktır.

Diğer yandan Esed rejimi; komşu ülkelerle ekonomik ilişkilerini güçlendirmeyi ve müttefik ülkelere açılmayı, önceden onlarla imzaladığı anlaşmaları geliştirmeyi hedeflemektedir. Rejime bağlı Halk Meclisi, Suriye ile Irak arasında hava yolu taşımacılık hizmetleri anlaşmasını içeren kanun taslağını onaylamıştır. Söz konusu anlaşma 1969 yılında imzalanan anlaşmanın güncellenmiş hali olarak kabul edilir. Bunun amacı Irak ile Suriye arasındaki hava hareketinin geliştirilmesi için yapılacak olan işbirliği ve koordinasyonu geliştirmektir.

Esed rejimi, sahil bölgesindeki narenciye ürünlerini Irak'a ihraç etmeye başlamıştır. Bu da iki ülke arasında atılan bu tür adımların ilki olarak kabul edilmektedir. Bunun amacı ise bu mevsimde büyük miktarda malların pazarlanması, geçen yıllarda satışların düşmesinden dolayı büyük kayıplara uğrayan çiftçilerin sevgisini kazanmaktır.

Çin hükümeti, Bessar Esed'in para ve yatırım arayışı çerçevesinde Çin'e yaptığı ziyaretten iki ay sonra Esed rejimine iletişim ve güneş enerjisi alanında destek vermeyi planlamaktadır. Çin'den gelen bu avans, rejimin Tartus'taki dijital denizcilik taşımacılığı donanımını geliştirmesine ve kapasitenin 1 terabayta çıkmasına yardımcı olacaktır. Ancak Çin'in

Suriye'deki yatırımlarının halen düşük seviyelerde olması, Çin'in çözüme kavuşturulamayan uluslararası çatışma ortamına girmek istemediğini göstermektedir. Suriye'deki kaynaklar ve yatırımlar hakkında İran ile Rusya arasındaki yoğun rekabet de bu isteksizliğe artırmaktadır.

Lazkiye'de ise "Çiftçiler Birliği"; büyük baş hayvancılığın, üretim malzemelerinin özellikle de yem fiyatlarının ciddi artış göstermesi ve süt ürünleri fiyatlarının yüksek olmasından dolayı yok olma tehlikesi ile karşı karşıya olduğu konusunda uyarılmıştır. Buna göre süt ürünleri fiyatlarındaki artış, rekor seviyelere yükselmiştir ve birkaç ay içerisinde fiyatlar 5 kat artmıştır. Rejim hükümeti, gübre fiyatlarını yükselterek %200'a kadar artışa neden olmuştur. Bu da çiftçilerin stratejik ürünleri ekmekten vazgeçip arazilerini terk etmelerine veya satmalarına yol açmaktadır. Bu durum dolaylı yünden gıda ürünleri fiyatlarının artmasına da yol açacaktır. Bunun yanında Humus vilayetindeki tavuk fiyatları kilogram başına büyük artış göstermiştir. Bir kilo tavuk fiyatı 35 bin liraya ulaşmıştır. Son zamanlarda piliçlerin satış fiyatının, maliyet fiyatlarının çok altında kalması ve artarda gelen büyük zararlar sonucu yaşadıkları maddi kayıplardan dolayı tavukçulukla meşgul olanların %75'i çiftliklerini kapatmak zorunda kalmıştır.

YPG tarafından kontrol edilen bölgelerde ise "Kuzey ve Doğu Suriye Özerk Yönetimi", yaklaşık iki ay aradan sonra ikinci kez Suriye'nin kuzey doğusundaki şehirler ve beldeler arasındaki ulaşım ücretlerine %25 oranında zam yapmıştır. Tarım sektöründe ise Doğu Deyrizor çiftçilerinin yaşadıkları su kıtlığı, çiftçilere sulama suyu temini konusunda yardımcı olunmaması ve üreticilere yakıt dağıtılmaması nedeniyle çeşitli tarımsal gıdaların üretimi sekteye uğramaktadır. Bu da bu mevsimdeki tarım faaliyetlerini tehdit etmektedir.

Muhalefetin kontrolündeki bölgelere gelince, Suriye Geçici Hükümeti Tarım Bakanlığı, 2000 hektarlık sulak buğday tarımı için Halep kırsalındaki çiftçilere özel bir destek projesi başlattıklarını ilan etmiştir. Proje; Gandura, Çobanbey, Bizza, Mare ve Azez şehirleri ve beldelerindeki bölgeleri kapsamaktadır. Projeye, Suriye'nin yeniden imar kredi fonundan destek verilmektedir. Suriye Geçici Hükümeti, El Bab şehrinde içme suyu pompalama istasyonları için 2 milyon avroluk maliyetle 1.15 megavat kapasitede çalışacak olan güneş enerjisi sistemi projesinin açılışını yapmıştır. Üretilecek olan bu enerji, Suriye'nin kuzeyinde en büyük kapasiteli hizmet projesidir. Bu proje kapsamında El Bab şehrinde 200 bin kişiye hizmet sağlanmaktadır. Ayrıca Kafır Tanur köyünde 400 konutluk bir projenin inşasından başlanılmıştır.